

ISTRAŽIVANJE JAVNOG MNIJENJA

REKACIJE NA GOVOR MRŽNJE I ZAPALJIVU RETORIKU U POLITIČKOM DISKURSU

British Embassy
Sarajevo

UKaid
from the British people

SADRŽAJ

- Uvod
- Metodologija istraživanja
- Izvršni sažetak
- Sažetak ključnih nalaza
  - Kako građani reaguju na govor mržnje?
  - Kako građani percipiraju govor mržnje i zapaljivu retoriku u političkom diskursu?
  - Zapaljiva retorika i govor mržnje kao sredstvo manipulacije
  - Posljedice govora mržnje i zapaljive retorike

■ Uvod

Westminster fondacija za demokratiju (WFD) je britanska organizacija koju finansira Ministarstvo vanjskih poslova Ujedinjenog Kraljevstva.

Westminster fondacija za demokratiju u Bosni i Hercegovini trenutno provodi dvogodišnji program koji djeluje na smanjenju govora mržnje, jezika podjela i zapaljive retorike u političkom diskursu. Cilj programa je poboljšati svijest, kapacitete i djelovanje političkih aktera na smanjenju mrzilačke retorike, u saradnji sa medijima i lokalnim organizacijama civilnog društva.

Govor mržnje, jezik podjela i zapaljiva retorika dominiraju političkim diskursom u Bosni i Hercegovini. U tranzicijskoj zemlji kakva je BiH, gdje se demokratija provodi selektivno a posljedice rata i dalje vidljive, rasprostranjena upotreba agresivnog jezika i ratnohuškačke retorike potpiruje strah od nasilja, produbljuje političku polarizaciju i uništava društvenu koheziju.

■ Cilj istraživanja

Glavni cilj istraživanja je ispitati kako bh. javnost reaguje na govor mržnje i zapaljivu retoriku u političkom diskursu. Konkretno, ovo istraživanje ispituje da li javnost prepoznaje i kako percipira govor mržnje, kako reaguje na govor mržnje, da li odobrava i opravdava mrzilačku retoriku u političkom diskursu, te kako ovakva retorika utječe na percepciju i povjerenje javnosti u političare koji se koriste istom. Također, ovo istraživanje nastoji ispitati kako građani percipiraju posljedice mrzilačke retorike na pojedinca, društvo i državu.

U svrhu realizacije ovog projekta angažirana je profesionalna agencija za ispitivanje javnog mnijenja Ipsos.

■ Metodologija istraživanja

Kvalitativno istraživanje je provedeno putem fokus grupa/grupnih diskusija (FGDs) na ukupnom uzorku od 96 učesnika, punoljetnih građana od 18 do 65 godina sa teritorija Bosne i Hercegovine.

Uzorak je stratificiran prema različitim demografskim osobinama, uključujući spol, starost, nivo obrazovanja, regiju i tip naselja (grad/selo).

Prikupljanje podataka obuhvata period od 20.09.2023. do 04.10.2023. godine. Prosječno trajanje intervjua je 120 minuta, a korišteni instrumenti su vodič za fokus grupe i stimulusi za ispitivanje afektivnog odgovora na govor mržnje.

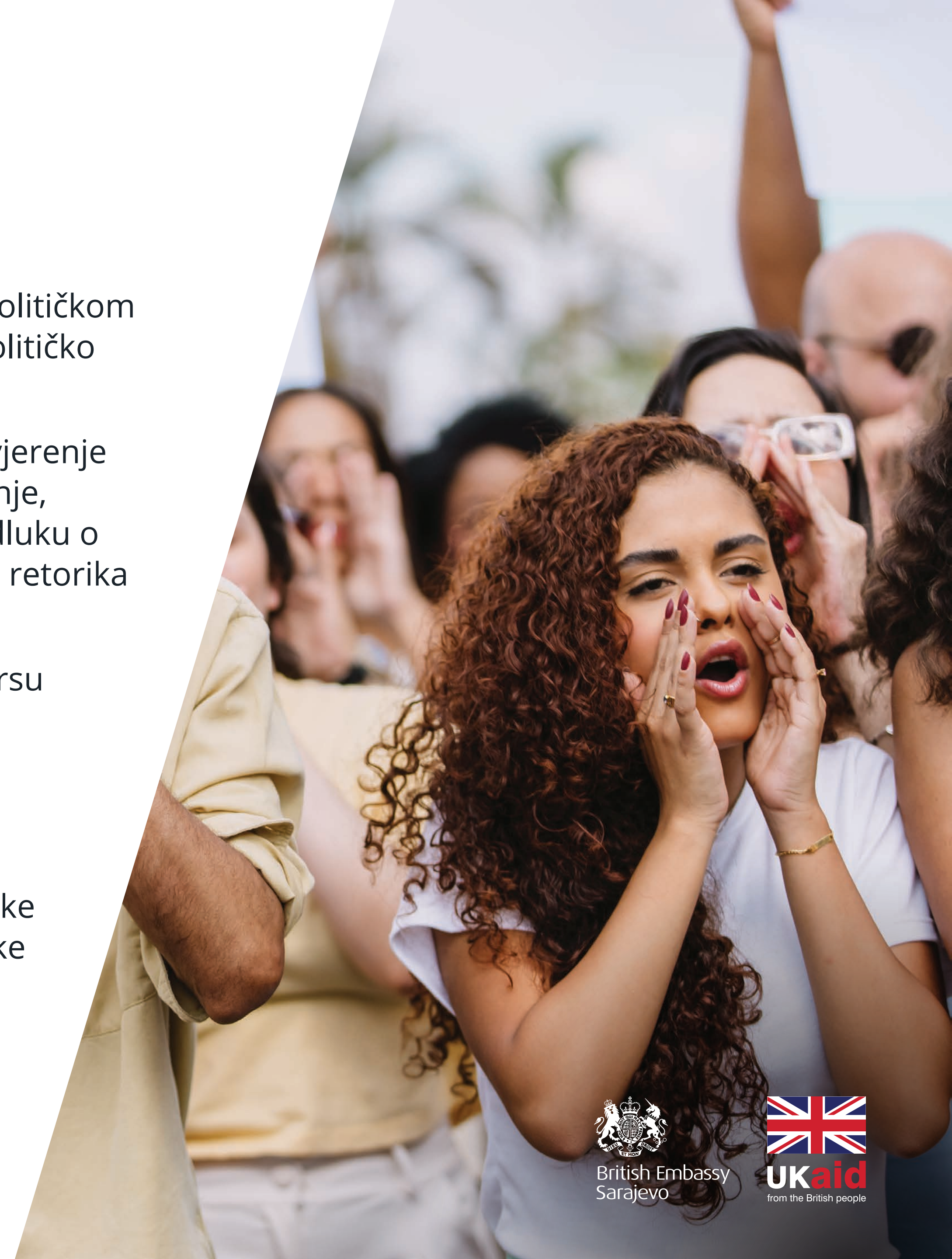
■ Struktura fokus grupa

GRAD	ETNIČKA PRIPADNOST	TIP NASELJA	DOBNA KATEGORIJA
Sarajevo	Bošnjaci	Urban	Mladi (18-35)
Sarajevo	Bošnjaci	Urban	Stariji (36-65)
Tuzla	Bošnjaci	Rural	Mladi (18-35)
Tuzla	Bošnjaci	Rural	Stariji (36-65)
Mostar	Hrvati	Urban	Mladi (18-35)
Mostar	Hrvati	Urban	Stariji (36-65)
Orašje	Hrvati	Rural	Mladi (18-35)
Orašje	Hrvati	Rural	Stariji (36-65)
Banja Luka	Srbi	Urban	Mladi (18-35)
Banja Luka	Srbi	Urban	Stariji (36-65)
Bileća	Srbi	Rural	Mladi (18-35)
Bileća	Srbi	Rural	Stariji (36-65)

U svakoj grupi su zastupljeni učesnici muškog i ženskog spola te osobe različitog nivoa obrazovanja (niže obrazovanje: osnovna škola, srednja škola 3. stepen i više obrazovanje: srednja škola 4. stepen, visa škola, fakultet ili više).

■ Izvršni sažetak

- Građani u velikoj mjeri prepoznaju govor mržnje i zapaljivu retoriku u političkom diskursu i reaguju vrlo negativnim doživljajem, neodobravajući takvo političko ponašanje.
- Govor mržnje i zapaljiva retorika u velikoj mjeri utječu negativno na povjerenje javnosti u političare i politiku. Političari takvom retorikom gube povjerenje, integritet, ugled i privlačnost kod birača, što se odražava i na njihovu odluku o glasanju. Drugim riječima, može se zaključiti da govor mržnje i zapaljiva retorika u velikoj mjeri šteti političkom kapitalu političara.
- Građani percipiraju govor mržnje i zapaljivu retoriku u političkom diskursu kao sredstvo manipulacije nad glasačima, kroz koje se nastoje ostvariti kratkoročni izborni interesi, održati atmosfera straha i međuetničke napetosti, te skrenuti pažnja sa lošeg upravljanja, korupcije i teške socio-ekonomske situacije.
- Građani su svjesni negativnih posljedica govora mržnje i zapaljive retorike u političkom diskursu i smatraju da takva retorika narušava međuetničke odnose, doprinosi iseljavanju stanovništva iz BiH, negativno utječe na ekonomiju i rast investicija, proizvodi lančane reakcije i postaje šablon ponašanja za same građane.

- **Sažetak ključnih nalaza**

■ Kako građani reaguju na govor mržnje?

Kako bi se ispitalo da li građani prepoznaju i kako reaguju govor mržnje, na fokus grupama učesnicima je prikazano 9 izjava govora mržnje. Učesnici su imali zadatak da za svaku prikazanu izjavu, na mapi emocija, zabilježe do 3 emocije koje su im se javile nakon što su pročitali/vidjeli prikazanu izjavu, te da napišu kratak komentar o tome na šta su prvo pomislili kada su pročitali tu izjavu. Nakon svake prikazane izjave i obilježavanja njihovih odgovora na individualnom nivou, učesnici su na grupnom nivou podijelili svoje doživljaje svake od izjava.

Dobiveni nalazi ukazuju na zaključak da građani u velikoj mjeri prepoznaju govor mržnje kao takav i da to uglavnom čine prema njegovim pravno klasificirajućim elementima, odnosno govorom mržnje definišu svaki oblik javnog govora koji potiče mržnju, nasilje i diskriminaciju protiv bilo koje osobe ili grupe ljudi, a na osnovu njihove etnonacionalne pripadnosti, vjeroispovjesti, rodnog identiteta, seksualne orijentacije, spola ili druge zaštićene karakteristike.

Među afektivnim odgovorom na prikazane izjave dominiraju **negativni doživljaji koji se uglavnom odnose na neodobravanje, zgroženost, ogorčenje i sl. negativne emocije**. Izjave koje diskriminišu drugu etničku skupinu se gotovo uvijek izričito osuđuju, dok se donekle odobravaju one koje diskriminišu LGBT osobe, migrante, te izjave u kojima se koristi pežorativni jezik prema pripadnicima romskog stanovništva.

Pri tome, čini se da su žene nešto osjetljivije na govor mržnje, snažnije ga osuđuju, dok su muškarci oni koji češće odobravaju pojedine izjave govora mržnje. Kada su u pitanju druge sociodemografske karakteristike, istraživanje nije pokazalo značajnije razlike između učesnika različite dobi, obrazovanja, etničke pripadnosti, te mjesta življenja (grad ili selo).

■ Kako građani percipiraju govor mržnje i zapaljivu retoriku u političkom diskursu?

Učesnicima fokus grupa su također prikazane i stvarne izjave mržnje i zapaljivi govor nekih od bh. političara i većina učesnika je sve izjave doživjela **neprihvatljivim i neprimjerenim govorom**, definišući ih kao govor mržnje i zapaljivu retoriku. Ovi nalazi tj. reakcije većine učesnika su u skladu sa onim prethodnim – izjave u kojima se vrši generalizacija na način da se negativna obilježja pripisuju cijeloj etničkoj skupini se uglavnom oštro osuđuju, dok se donekle odobrava izjava koja diskriminiše LGBT populaciju.

Ispitivanje kognitivnog odgovora na govor mržnje u političkom diskursu provedeno je kroz vježbu u kojoj su učesnici imali zadatak da kreiraju profil **poželjnog**

političkog kandidata kojem bi dali svoj glas na izborima, sa pretpostavkom da nakon te odluke o glasanju za njega, taj kandidat izjavi neku od izjava koje su korištene kao stimulusi za ispitivanje prepoznavanja govora mržnje i afektivnog odgovora na takav govor. Većina učesnika ističe da bi to **negativno utjecalo na njihov početno pozitivan dojam o tom kandidatu** – izgubio bi njihovo povjerenje i to bi utjecalo i na njihovu odluku o glasanju i to tako da ga ne bi podržali na izborima, a pojedini bi bili toliko razočarani, da više nikada ne bi izašli na izbore. Izuzetak su diskriminatorne izjave o LGBT populaciji i migrantima, koje bi generisale glasove kod manjeg dijela učesnika.

■ Zapaljiva retorika i govor mržnje kao sredstvo manipulacije

Učesnici u velikoj mjeri prepoznaju govor mržnje i zapaljivu retoriku u političkom diskursu kao sredstvo manipulacije – smatraju da se retorika koja počiva na govoru mržnje koristi s ciljem dobivanja političkih poena. Naime, učesnici smatraju da se političari često koriste zapaljivom retorikom, evociraju sjećanja na rat, podstiču sukobe i jačaju podjele među građanima, okrivljujući “one druge” za sve loše u BiH, a sve sa namjerom pribavljanja političkih poena i zauzimanja ili zadržavanja političkih pozicija. Na taj način održavaju atmosferu straha i nesigurnosti i podstičući građane da se svrstavaju “među svoje”, u čemu po mišljenju učesnika, značajno uspijevaju.

Osim za skupljanje političkih poena, učesnici smatraju da se političari ovakvom retorikom često koriste u situacijama kada im nedostaje argumenata kojim bi odbranili svoje stavove, pa se zapaljivom retorikom i govorom mržnje koriste kao sredstvom odbrane ili da bi odvratili pažnju građana sa unutrašnjih gorućih pitanja.

■ Posljedice govora mržnje i zapaljive retorike

Posljedice govora mržnje i zapaljive retorike u političkom diskursu su, prema shvatanju učesnika, jako negativne i dalekosežne. Sa javnog političkog prostora, takva retorika se širi i na same građane koji, zbog konstatne izloženosti takvoj retorici kroz medije, počinju i sami da se rukovode takvim ubjeđenjima, što u konačnici utječe na međuetničke odnose. Održavanje atmosfere straha i nesigurnosti kroz govor mržnje i zapaljivu retoriku u političkom prostoru se također smatra i jednim od ključnih razloga zbog kojih sve više građana napušta Bosnu i Hercegovinu jer ne vide perspektivu i budućnost u takvom okruženju. Osim toga, to snažno doprinosi i jednoj općoj apatiji i pasivnosti, gdje su građani, posebno mladi, izgubili volju za političkim i građanskim aktivizmom.

Na kraju, građani smatraju da takva retorika indirektno negativno utiče i na samu ekonomiju jer takvo okruženje političke nestabilnosti odbija strane investitore: u atmosferi političkih previranja i nestabilnosti, potencijalni strani investitori BiH ne vide kao zemlju sigurnu za ulaganja.

